

Тэматыка практычных заняткаў
па вучэбнай дысцыпліне спецыялізацыі
«Этнаграфія гарадоў Беларусі XIX – пачатку XXст.»
для студэнтаў **3 курса** гістарычнага факультэта
спецыяльнасці «Гісторыя (айчынная і ўсеагульная)»

Заг. каф. гісторыі Беларусі,
канд. гіст. навук, дац. А.Р. Яшчанка

Тэма 1 Крыніцы для этнаграфічнага вывучэння гарадоў Беларусі (2 гадз.)

- 1 Статыстычныя матэрыялы, архіўныя дакументы.
- 2 Выяўленчыя крыніцы. Фотадакументы.
- 3 Рэчыўныя крыніцы. Прадметы гарадскога побыту ў музейных зборах Беларусі.

Тэма 2 Добраўпарадкаванне гарадскога асяроддзя Беларусі (2 гадз.)

- 1 Вонкавы выгляд гарадоў і раяніраванне гарадской прасторы.
- 2 Развіццё вулічнай сеткі. Дарожнае пакрыццё. Сістэма асвятлення, водаправод і каналізацыя.
- 3 Жыллё гараджан, яго віды, інтэр'еры і іх рэчыўнае насычэнне.

Тэма 3 Гарадскія тыпы. Адзенне гараджан Беларусі (2 гадз.)

- 1 Гарадскія тыпы.
- 2 Адзенне розных груп гараджан.
- 3 Адзенне гараджан і яго рэканструкцыі ў музеях Беларусі.

Тэма 4 Сфера транспарту, сувязі і паслуг у гарадах Беларусі (2 гадз.)

- 1 Віды транспартных сродкаў у гарадах.
- 2 Паслугі сувязі: пошта, тэлефон, тэлеграф.
- 3 Развіццё гандлю і сферы побытавых паслуг у гарадах Беларусі.
- 4 Арганізацыя грамадскага харчавання.

Тэма 5 Сям'я і сямейны побыт гараджан (2 гадз.)

- 1 Сям'я і сямейны побыт.
- 2 Жанчына гараджанка, яе побыт.
- 3 Культура дзяцінства ў гарадах.

Тэма 6 Грамадскія традыцыі гараджан Беларусі (2 гадз.)

- 1 Формы грамадскай камунікацыі ў гарадах і цэнтры грамадскіх зносін.
- 2 Святочная культура гараджан.

Тэма 7 Формы баўлення вольнага часу гараджанамі Беларусі (2 гадз.)

- 1 Хатнія формы засваення культуры.
- 2 Наведванне клубаў, розных культурных мерапрыемстваў. Сінематограф, тэатр і музыка ў жыцці гараджан.
- 3 Адпачынак у зялёных зонах горада і на прыродзе. Дачны адпачынак.

Тэма 8 Губернскія гарады Беларусі ў XIX – пачатку XXст.: этнаграфічная характарыстыка (2 гадз.)

- 1 Віцебск, Магілёў, Гродна, Вільна, Мінск: асаблівасці гісторыка-культурнага развіцця.
- 2 Побыт гараджан у губернскіх цэнтрах.

Тэма 9 Павятовыя гарады Беларусі ў XIX – пачатку XXст.: этнаграфічная характарыстыка (2 гадз.)

1 Гісторыка-культурнае развіццё павятовых гарадоў беларускіх губерняў: Гомель і інш.

2 Побыт гараджан у павятовых цэнтрах. Правінцыйнае аблічча гарадской культуры.

Літаратура

Асноўная:

- 1 Грамадскі быт і культура гарадскога насельніцтва Беларусі / В.К. Бандарчык [і інш.] ; пад рэд. В.К. Бандарчыка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 248 с.
- 2 Дзяржаўны каталог музейнага фонду Рэспублікі Беларусь / <http://www.dkmf.by>
- 3 Культура Беларусі: энцыклапедыя / Рэдкал. У.У. Андрэвіч (гал. рэд.). Тт. 1 – 6. – Мінск : БелЭн імя п. Броўкі, 2010 - 2015.
- 4 Яшчанка А.Р. Гомель у другой палове XIX – пачатку XX ст.: Гісторыка-этнаграфічны нарыс / А.Р. Яшчанка. – Гомель, 1997. – 80 с.
- 5 Яшчанка А.Р. Побыт гараджан Беларусі ў канцы XIX – пачатку XX ст. // Нарысы гісторыі культуры Беларусі. Т. 2. Культура гарадоў X – пачатку XX ст. / НАН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы; А.І. Лакотка, В.Г. Дранкевіч В.Г., В.М. Бялявіна [і інш.]; А.І. Лакотка (гал. рэд.). – Мінск : Бел. навука, 2014. - С. 152-205.
- 6 Яшчанка А.Р. Добраўпарадкаванне і сфера паслуг ў канцы XIX – пачатку XX ст. // Нарысы гісторыі культуры Беларусі. Т. 2. Культура гарадоў X – пачатку XX ст. / НАН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы; А.І. Лакотка, В.Г. Дранкевіч В.Г., В.М. Бялявіна [і інш.]; А.І. Лакотка (гал. рэд.). – Мінск : Бел. навука, 2014. - С. 206-235.
- 7 Яшчанка А.Р. Адукацыя ў гарадах Беларусі ў XIX – пачатку XX ст. // Нарысы гісторыі культуры Беларусі. Т. 2. Культура гарадоў X – пачатку XX ст. / НАН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы; А.І. Лакотка, В.Г. Дранкевіч В.Г., В.М. Бялявіна [і інш.]; А.І. Лакотка (гал. рэд.). – Мінск : Бел. навука, 2014. - С. 292-319.
- 8 Яценко, О.Г. Гомель православный (вторая половина XIX — начало XX века) : исторический очерк / О. Г. Яценко. — Минск : Четыре четверти, 2018. — 60 с.

Дадатковая:

- 9 Беларусы : У 13 т. / В.К. Бандарчык, М.Ф. Піліпенка, А.І. Лакотка. – Мінск : Беларуская навука, 1995-2007. – Т. 6 : Грамадскія традыцыі / В.М. Бялявіна [і інш.]. – 2002. – 606 с. (і іншыя тамы гэтай серыі)
- 10 Беларусы / отв. ред. В. К. Бондарчик [и др.] – М. : Наука, 1998. – 503 с.
- 11 Бялявіна В.М., Ракава Л.В. Жаночы касцюм на Беларусі / В. М. Бялявіна [і інш.]. – Мінск : Беларусь, 2007. – 351 с.
- 12 Бялявіна В.М., Ракава Л.В. Мужчынскі касцюм на Беларусі / В. М. Бялявіна [і інш.]. – Мінск : Беларусь, 2007. – 303 с.
- 13 Гарады Беларусі ў кантэксце палітыкі, эканомікі, культуры: зб. навук. артык. / ГрДУ імя Я Купалы; рэкал.: И.П. Крэнь, И.В. Соркина (адк. рэд.) [і інш.]. – Гродна : ГрДУ, 2007. – 403 с.
- 14 Гарады і вёскі Беларусі: Энцыклапедыя / рэдкал.: Г.П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БелЭн, 2004-2016. - Тт. 1-10.
- 15 Гісторыя Беларусі. Энцыклапедыя. У 6-ці тт. (артыкулы, прысвечаныя асобным гарадам)
- 16 Гомель. Энциклопедический справочник / Белорус. Сов. Энцикл.; редкол.: И.П. Шамякин [и др.]. – Минск : БелСЭ, 1990. – 527 с.

- 17 Мазыр. 850 год: У 3-х т. - Т. 1. Мазыр: гісторыя і сучаснасць / С.В. Целяпень, Т.А. Нікіціна, А.Р. Бобр і інш. – Гомель : «Сож», 2005. – 352 с.
- 18 Музеі Беларусі - Музеи Беларуси / Пад рэд. Г.П. Пашкоў [і інш.]. - Мінск: БелЭн, 2008. – 559 с.
- 19 Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Мазыра і Мазырскага раёна / Уклад. М.А. Капач, В.Р. Феранц. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1997.- 574 с. (і іншыя кнігі гэтай серыі)
- 20 Шыбека, З.В., Шыбека С.Ф. Мінск: Старонкі жыцця дарэвалюцыйнага горада. – Мінск: Полымя, 1994. – 341 с.
- 21 Яшчанка А.Р. Асветніцкая дзейнасць у Гомелі ў пачатку ХХ ст. // Беларускае Асветніцтва: вопыт тысячагоддзя: матэрыялы II Міжнар. кангр. Мінск, 17-19 мая 2000 г. У 3 кн. – Мінск: БДПУ імя М.Танка, 2000. – Кн. 1. - С. 216-219.
- 22 Яшчанка А.Р. М.В.Доўнар-Запольскі і традыцыі этнаграфічнага даследавання сям'і: на матэрыялах сем'яў хрысціян горада Магілёва пачатку ХХ ст. // Даследчык гісторыі трох народаў: М.В.Доўнар-Запольскі: Зб. навук. артыкулаў і дакументаў / Пад рэд. В.М.Лебедзевай. – Гомель – Рэчыца: ГДУ імя Ф.Скарыны, 2000. – С. 147 – 150.
- 23 Яшчанка А.Р. Побывт дзяцей у Гомелі ў пачатку ХХ ст. (па матэрыялах перыядычнага друку) // Беларускі горад у часе і прасторы: 500 гадоў Полацкай магдэбургіі: Зб. навук. прац. – Наваполацк: ПДУ, 2001. – С. 258 – 262.
- 24 Яшчанка А.Р. Чытацкая аудыторыя Гомеля напачатку ХХ ст. // История библиотечного дела и библиофильство: материалы межгосуд. науч.-практич. конф. - Гомель, 23 - 25 апреля 2002 г. – Гомель: Гом. обл. б-ка, 2002. – С. 61 – 62.
- 25 Яценко О.Г. Быт жителей Витебска в начале ХХ века // Книжное наследие А. П. Сапунова : материалы респ. науч.-практич. конф. к юбилеям издания А. П. Сапуновым книг «Витебская старина» (т. 1, 1883) и «Река Западная Двина» (1893), 23 декабря 2013 г. / Витебск. обл. библиотека имени В. И. Ленина, Витебск. гос. ун-т им. П. М. Машерова; редкол.: А. И. Сёмкин (гл. ред.) [и др.]. – Минск : Нац. библиотекаа Беларусі, 2014. – С. 160 – 164.
- 26 Яценко О.Г. Весенние развлечения гомельчан в начале ХХ века // Питанні мастацтвазнаўства, этналогіі і фалькларыстыкі. Вып. 7 / Інстытут мастацтвазнаўства, этналогіі і фалькларыстыкі імя К. Крапівы НАН Беларусі; навук. рэд. А.І. Лакотка. – Мінск: Права і эканоміка, 2009. – С. 353-362.
- 27 Яценко О.Г. Восприятие новаций горожанами Беларуси в начале ХХ века // Беларусь у XIX – XXI стагоддзях: этнакультурнае і нацыянальна-дзяржаўнае развіццё: зб. навук. арт. / В.А. Міхедзька (адк. рэд.) [і інш.]; М-ва адукацыі РБ, Гомельскі дзярж. ун-т імя Ф. Скарыны. – Гомель, ГДУ імя Ф. Скарыны, 2015. – С. 30-36.
- 28 Яценко О. Городской быт в белорусских губерниях Российской империи начала ХХ века: традиции и новации // Вісник Чернігівського національного педагогічнаго універсітету. – Вып. 106. – Сер.: Історичні науки. - № 9. – 2012. – С. 133 - 137.
- 29 Яценко О.Г. Интерьеры жилья горожан Беларуси конца XIX – начала ХХ вв. // Известия ГГУ имени Ф. Скорины. – Сер. Гуманит. науки. – 2015. - № 4 (91). – С. 89 – 94.
- 30 Яценко, О.Г. Мир вещей в культуре городского населения Могилевской губернии в начале ХХ века // Известия Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины. – Сер. Гуманитарные науки. – 2011. - № 5 (68). - С. 157 – 165.
- 31 Яценко О.Г. Moda в культуре горожан белорусских губерний Российской империи начала ХХ в. (по материалам периодической печати) // Научные труды Республиканского института высшей школы. Исторические и психолого-педагогические науки: сб. науч. статей. В 2 ч. Ч.1. Вып. 13 / Под ред. В.Ф.Беркова.

- Минск: РИВШ, 2013. – С. 408 – 414.
- 32 Яценко О.Г. Памятные даты и юбилеи как отражение общественной и культурной жизни населения Гомеля в начале XX в.) / Гістарычнаму факультэту – 20 гадоў: зб. навук. прац гістарычнага факультэта Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны / Пад рэд. В.А. Міхедзька. – Гомель: ГДУ імя Ф. Скарыны, 2009. – С. 174-182.
- 33 Яценко О. Повседневная жизнь гомельчанок в начале XX в. // Гендерные истории Восточной Европы / Под. ред. Е. Гаповой [и др.]. – Минск: ЕГУ, 2002. – С. 177-197.
- 34 Яценко О.Г. Повседневная жизнь еврейского населения Гомеля в начале XX в. // Евреи в Гомеле. История и культура (конец XIX – начало XX в.): сб. мат-лов науч.-теор. конф. Гомель, 21 сентября 2003. - Гомель, 2004. – С. 61-64.
- 35 Яценко О.Г. Повседневная жизнь европейцев в освещении периодической печати Гомеля в начале XX в. // Европа: актуальные проблемы этнокультуры: материалы международной научно-теоретической конференции. г. Минск, 28 апреля 2010 г. / Бел. гос. пед. университет им. М. Танка; редкол. В.В. Тугай (отв. ред.) [и др.] – Минск: БГПУ, 2010. – С. 107-108.
- 36 Яценко О.Г. Праздничная культура населения Гомеля в начале XX века // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Вип. 52. Серія: Історичні науки. – 2008. - № 5. – С. 242 – 246.
- 37 Яценко О.Г. Предметы быта горожан в музеях Беларуси как источник по этнографии города конца XIX – начала XX века // Актуальные проблемы источниковедения: III Межд. науч.-практич. конф., Витебск, 8-9 окт. 2015 г. / Вит. гос. ун-т; А.Н. Дулов, М.Ф. Румянцева [и др.]. – Витебск: ВГУ им. П.М. Машерова, 2015. – С. 57-60.
- 38 Яценко О.Г. Природный фактор в культуре горожан Гомельщины в начале XX века // Традыцыі і сучасны стан культуры і мастацтва: мат-лы Міжнар. навук. канф.; Мінск, 20-21 ліст. 2014 г. / Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі; уклад. В.Ю. Пацюпа, рэдкал.: А.І. Лакотка (гал. рэд.) [і інш.]. - Мінск: Права і эканоміка, 2014. – С. 319 – 321.
- 39 Яценко О.Г. Техническое обеспечение зрелищной культуры горожан Беларуси в начале XX века // Беларусь у XIX – XXI стагоддзях: праблемы этнакультурнага і нацыянальна-дзяржаўнага развіцця: зб. навук. артыкулаў / УА «Гомельскі дзярж. ун-т імя Ф.Скарыны»; рэдкал.: В.А. Міхедзька (адк. рэд.) [і інш.]. – Гомель, 2013. - С. 56 – 62.
- 40 Яценко О.Г. Ученические экскурсии гомельчан накануне Первой мировой войны // Известия Гомельского государственного университета имени Франциска Скорины. - 2010. - № 6 (63). – С. 205 – 212.
- 41 Яценко О.Г. Формы проведения свободного времени населения Гомельщины в природной среде в конце XX – начале XXI века // Пытанні мастацтвазнаўства, этналогіі і фалькларыстыкі / Інстытут мастацтвазнаўства, этналогіі і фалькларыстыкі імя К. Крапівы НАН Беларусі; навук. рэд. А.І. Лакотка. – Мінск: Права і эканоміка, 2010. – Вып. 8. - С. 487 – 492.
- 42 Яценко О.Г. Центры агульнага досугу в городах Могилевской губернии в начале XX в. // Научные труды Республиканского института высшей школы. Исторические и психолого-педагогические науки: сб. науч. статей. В 2 ч. Ч.1. Вып. 11 / Под ред. В.Ф.Беркова. – Мінск: РИВШ, 2011. – С. 306 – 311.